LAS DOS SICILIAS
TOLEDO
N CARLOS
NA Y V D
E NOM
CIA D
ILLA
GON
RUSA
RANA

De tijd van Karel V

Boekenkraam

Opa en Jos staan samen voor een boekenkraam. Opa snuffelt graag in de dozen. Wat een groot dik boek haalt hij er tussen uit. *Historie der Martelaren* staat er op de leren kaft. Opa probeert wat af te dingen. Even later lopen ze naar opa's huis. 'Waar zijn jullie met geschiedenis op school bezig, Jos?' 'De tijd van Karel V, opa.' 'Zo,' zegt opa, 'dan zoeken wij die tijd samen op in dit boek. Kijk maar eens op deze bladzijde. Op de plaat zie je Johannes Pistorius, dat is een andere naam voor Jan de Bakker.' Jos ziet Jan de Bakker voor een paal staan. Hij krijgt andere kleren aan en een muts op. Een geknielde man ligt voor hem. 'Wat betekent dat, opa?' 'Zal ik dat wel vertellen? Maar in de klas ook opletten, hè?'

Karel V (1500-1558)

Karel V gaat regeren

Karel V werd geboren in het jaar 1500 te Gent. Zijn vader Filips de Schone was heer van de Nederlanden. Zijn moeder Johanna was erfgename van grote delen van Spanje. Toen Karels vader in 1506 stierf, werd zijn moeder Johanna van Arragon krankzinnig van verdriet. Karels grootvader Maximiliaan was keizer van Duitsland. Hij stuurde Karels tante Margaretha naar de Nederlanden. Zij moest regeren als landvoogdes tot Karel oud genoeg was. Toen Karel 16 jaar was, stierf zijn andere opa, de koning van Spanje. Karel volgde hem

Maximiliaan

Wassen beeld van keizer Karel V in Madrid

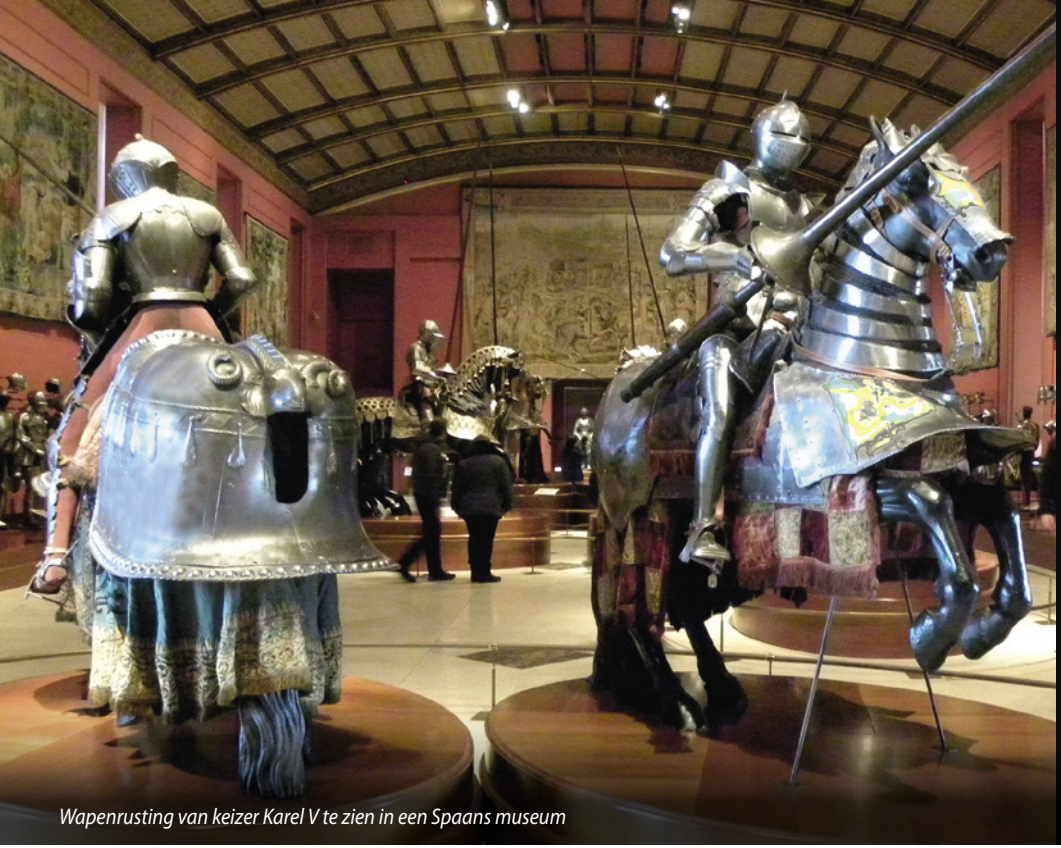

Wapenrusting van keizer Karel V te zien in een Spaans museum

Keizer Karel V met rijksappel en zwaard op een raam in de kathedraal van Brussel

op. In 1519 werd hij in plaats van zijn grootvader Maximiliaan ook tot keizer van Duitsland gekozen. Karel V regeerde toen over het grootste Europese rijk sinds Karel de Grote.

Oorlogen

Frans I, koning van Frankrijk, voelde zich ingesloten door Karel V. Daarom stookte hij andere vorsten tegen hem op. Vier keer voerde hij oorlog tegen Karel. Om sterker te staan sloot hij een verbond met de Turken. Die vielen Karels rijk vanuit het zuiden binnen. In 1529 sloegen de Turken het beleg om Wenen. Met hun vloot vielen ze ook Italië aan. Ze voerden duizenden mensen weg, die als slaaf verkocht werden. Karel V dreef de Turken van Wenen weg. Hij was de man die door God gebruikt werd om Europa te bewaren tegen het oprukken van de moslims.

Ook met koning Frans I rekende Karel af. In 1544 rukte hij met zijn legers op tot Parijs. De Franse koning moest toen vrede sluiten.

In de Nederlanden heeft Karel V veel strijd geleverd, voordat alle gewesten hem als heer erkenden. Hertog Karel van Gelre wilde zich niet aan hem onderwerpen. Hij kreeg steun van een boomlange boer, Grutte Pier (±1480-1520). Deze aanvoerder van de Friezen maakte de Zuiderzee onveilig. Met zijn piraterij en strooptochten was hij de schrik van de Hollandse kooplieden. Maarten van Rossum was de gevreesde veldheer van Karel van Gelre. Hij plunderde Hollandse en Brabantse steden. In 1543 was het afgelopen. Karel V trok met zijn leger Gelre binnen en liet zich tot hertog uitroepen.

Alhambra in Spanje, waar Karel V zijn paleis op het Moorse fort liet bouwen

De Hervorming in de Nederlanden

Vervolging

Karel V wilde één rijk, één heer, één godsdienst. Een scheuring in de Rooms-Katholieke Kerk zou ook een breuk in zijn rijk kunnen worden. In 1521 moest Maarten Luther zich op de Rijksdag in Worms verantwoorden voor keizer Karel. De keizer verklaarde hem vogelvrij. Toch werd Luther niet gedood. Duitse vorsten beschermden hem en zijn volgelingen.

Duitse kooplieden namen Luthers geschriften mee naar havensteden als Amsterdam en Antwerpen. In 1520 waren er al luthersen in deze plaatsen. Zo werd in de Nederlanden de leer van de Reformatie verbreid. Daarom vaardigde Karel V in 1521 het eerste ketterplakkaat uit. In dit bevelschrift stond dat niemand een bijeenkomst mocht organiseren om over het geloof te spreken. Ondanks geldboetes bleven de mensen samenkomen om Gods Woord te beluisteren. Dus werden de plakkaten steeds strenger. De doodstraf kwam te staan op aanhangers van de 'nije lere'.
Een speciale rechtbank, de inquisitie, moest ketters arresteren, verhoren en veroordelen. Ze gebruikten daarvoor de pijnbank en andere martelwerktuigen.

Kamer met martelwerktuigen gebruikt door de inquisitie

Twee gebrandschilderde ramen uit de Domkerk te Worms

Martelaars

Wanneer iemand de Heere Jezus beleed als zijn enige Zaligmaker, veroordeelde de inquisitie hem ter dood. De monniken Hendrik Voes en Jan van Essen werden ondervraagd naar hun 'ketterse' mening over aflaat, mis en vagevuur. De inquisitie sprak het doodvonnis uit. Ze waren de eerste martelaren in ons land, die om hun geloof werden verbrand. Dat gebeurde in 1523 op de Grote Markt in Brussel.

In het noorden van de Nederlanden was Jan de Bakker de eerste martelaar. Als rooms priester preekte hij de leer van de Hervorming. Later werd hij bakkersknecht. Hij werd gevangengenomen en maandenlang verhoord, maar de Heere was hem nabij. In 1525 werd hij in 's-Gravenhage verbrand. In 1527 werd Wendelmoet van Monnikendam ter dood veroordeeld en verbrand. Ook zij had geweigerd haar enige Middelaar te verloochenen. Haar dood wekte anderen op tot volharding. Zo was het bloed van de martelaren het zaad der Kerk.

Wederdopers

Vervolging en armoede deden een groep mensen uitzien naar verandering. Wederdopers preekten dat het einde van

In Münster hangen aan de kerktoren drie kooien waar wederdopers uit ten toon gesteld werden.

Grote Markt in Brussel

de wereld dichtbij was. Ze vonden het niet nodig de overheid nog te gehoorzamen. Wanneer iemand zich bij hen aansloot, moest hij opnieuw gedoopt worden. Kleine kinderen doopten ze niet. De inquisitie trad hard op tegen de wederdopers. Daarom trokken veel wederdopers naar de Duitse stad Münster. Die stad noemden zij het nieuwe Jeruzalem. De Duitse bisschop sloeg het beleg om de stad. De verwachting van de wederdopers werd in bloed gesmoord.

Doopsgezinden of mennonieten waren volgelingen van Menno Simons. Ook zij verwierpen de kinderdoop. Ze leidden een teruggetrokken leven en waren tegen het gebruik van geweld.
De doopsgezinden werden fel vervolgd.

Liesveldtbijbel

In 1526 werd door Jacob van Liesveldt in Antwerpen de eerste Bijbel in de Nederlandse taal gedrukt. Het was een vertaling van de Lutherbijbel. Het drukken en verkopen van Bijbels was levensgevaarlijk. Marskramers verkochten deze Bijbels, die in het geheim werden gelezen. Jacob van Liesveldt werd in 1545 onthoofd.

Titelpagina van de Liesveldtbijbel

Boekenkraam waar Liesveldtbijbels verkocht worden

Drukkerij van Plantijn in Antwerpen

Christoffel Plantijn (1520-1589)

In de drukkerij van Plantijn in Antwerpen drukte men veel Bijbels. Plantijn had 22 drukpersen in gebruik en 160 man personeel. Zijn huis en drukkerij staan op de werelderfgoedlijst. Het is nu een museum.